

Koonti NMI: Keinoja kiusaamisen ehkäisemiseen varhaiskasvatuksessa ja alkuopetuksessa-webinaarit (16.2 ja 23.11.2023)

Ohjaava opettaja Riina Niutanen
Ohjaava opettaja Tero Kujala
Oppimis - ja ohjauskeskus Valteri Onerva

1

Kiusaamisen ennaltaehkäisy

Sosiaaliset taidot ja
tunnetaidot

Oma ja yhteisön tapa ja keinot
vaikuttaa

Taitoharjoittelu

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

2

Kaiken perustana kiintymyssuhde ja varhainen vuorovaikutus

- Lapsen ensimmäisten elinvuosien tärkein kehitystehtävä on kiintymyssuhteen luominen tunnetasolla tärkeisiin aikuisiin
- Kiintymyssuhde on sosiaalisen kehityksen ja sosiaalisten taitojen pohja ja samanaikaisesti kognitiivisen kehityksen pohja ja vuorovaikutustaitojen perusta

Kuva: kuvapalvelu Pixabay
<https://pixabay.com/fi/>

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

3

Kiintymyssuhde

- Kiintymyssuhteen kehittyminen ja varhaisen vuorovaikutuksen taitojen oppiminen tapahtuu osana arkea, pienissä hetkissä. Hoiva ja huolenpito, perustarpeiden tyydyttäminen, katseet, kosketukset, hymyt, äänensävyt, sanat ovat tärkeitä rakennusaineiksia.
- Kiintymyssuhteen laatu (turvallinen tai turvaton kiintymyssuhde) määrittelee sitä, miten ihminen toimii suhteessa toisiin myös myöhemmissä ihmissuhteissaan (Keltikangas-Järvinen 2021, 39-40)

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

4

Varhainen vuorovaikutus viitoittaa tietä sosiaalisille taidoille

- Varhainen vuorovaikutus on edellytys lapsen neurobiologian, tunne-elämän sekä kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. (Lastenneuvolakäsikirja <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/terveystarkastusten-menetelmat/psykososiaalinen-kehitys/vavu>)
- Vaikka graaveja ongelmia vuorovaikutuksessa ei olisikaan nähtävissä, tuen tarvetta ja hoksauttamista tarvitaan
- Vanhempien kanssa on tärkeää keskustella siitä, että lapsessa he näkevät aina peilautumia itsestään ja lapsen toisesta vanhemmasta
 - näky voi olla ilahduttava, riemastuttava, hämmentävä, ärsyttävä, jopa pelottava
- Lapsen persoonassa on myös täysin omia piirteitä: sosiaalisten vanhempien lapsi voi olla persoonaltaan varautunut ja vetäytyvä tai päinvastoin
- Empaattisuus tarkoittaa kykyä asettua toisen asemaan ja ymmärtää sitä kautta, miltä toisesta tuntuu. Sensitiivisyydellä taas tarkoitetaan toisen persoonan huomioimista omassa vuorovaikutuksessa ja tavassa toimia.
- Monet vanhemmat kaipaavat konkreettisia vinkkejä vuorovaikutukseen.

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

5

Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot

- Sosiaalisuus on yksi synnynnäisistä temperamenttipiirteistä
- Sosiaalinen ihminen etsiytyy aktiivisesti muiden seuraan ja haluaa olla muiden kanssa vuorovaikutuksessa
- Sosiaaliset taidot tarkoittavat taitoa selvittää sosiaalisista tilanteista
- Sosiaalinen ihminen ei ole saanut syntymälahjaksi hyviä sosiaalisia taitoja.
- Sosiaaliset taidot ovat temperamenttityypistä huolimatta harjoitusta vaativa ja opeteltavissa oleva asia meille kaikille.

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

6

”Ymmärrämme, että harjoittelet ja tarvitset harjoitusta.”

Asenne-esteettömyys

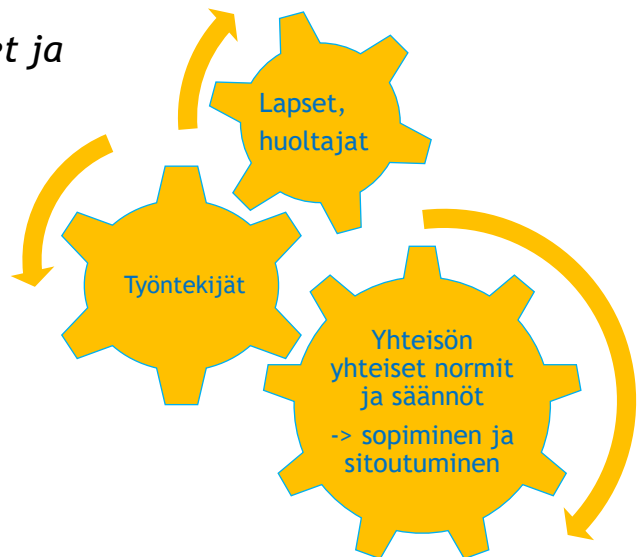
Myönteisyys

Tiimityö

- yhteiset toimintamallit
- sitoutuneisuus
- johdonmukaisuus
- pitkäjänteisyys
- kärsivällisyys

Yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

7

Sosiaalisten taitojen harjoittelu

- Sosiaalisten taitojen harjoittelussa lähdetään liikkeelle käytännön tarpeista eli opetetaan niitä taitoja, joita lapsi juuri nyt tarvitsee tai joissa lapsella havaitaan arjen tilanteissa puutteita.
- Harjoiteltavia taitoja voivat olla esimerkiksi tervehtiminen, oman vuoron odottaminen ja siirtymätilanteissa toimiminen.
- Taitoja harjoiteltaessa opeteltavat toimintatavat perustellaan lapselle ja kerrotaan, mitä hyötyä niistä on hänelle
- Taitoja harjoitellaan useissa eri tilanteissa, jotta ne yleistyvät ja vakiintuvat.

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

VALTERI

8

Konkreettisia keinoja sosiaalisten taitojen harjoitteluun - ennakoivat keinot

- Sosiaalisten tilanteiden ja niihin liittyvien sääntöjen purkaminen osiin ja yksinkertaisiksi, selkeiksi ohjeiksi - ”Missäs ne olikaan ne mun hammaslääkärin käyttöohjeet?”
- Sosiaalisten tilanteiden läpikäyminen pikapiirtämisen tai sarjakuvapiirtämisen keinoin
- Isompien lasten kohdalla kirjoitetut toimintaohjeet ja tarinat, jotka auttavat lasta ennakoimaan uusia tilanteita ja sopeutumaan niiden vaatimuksiin

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

9

Konkreettisia keinoja sosiaalisten taitojen harjoitteluun - tilanteiden purkaminen

- Aiempien tapahtumien läpikäyminen piirtämällä, sarjakuvina, tarinoina tai esim. tabletin valokuvia hyödyntäen
- Eri ihmisten näkökulmat samaan tilanteeseen
- Miten voin ensi kerralla toimia, jotta tilanne menisi toisin? Lapsi saattaa tarvita suoria vuorosanoja tilanteeseen, joka on hänelle vaikea.
- Roolileikkiharjoitukset ja mallittaminen

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

10

Mitä isot edellä, sitä pienet perässä

- Lapsi rakentaa vuorovaikutustaitojaan niissä raameissa, jotka aikuiset hänelle luovat omalla vuorovaikutuksellaan.
- Puhutun kielen lisäksi äänensävyt, ilmeet, eleet ja vuorovaikutustilanteen jälkimainingit ovat merkittäviä
- Aikuisen vuorovaikutusmalli on läsnä kaikissa tilanteissa, ei vain silloin, kun aikuinen on vuorovaikutuksessa lapsen kanssa
 - Miten olen vuorovaikutuksessa lapsen kanssa?
 - Miten olen vuorovaikutuksessa huoltajien kanssa?
 - Millaista on vuorovaikutuksemme kollegojen kanssa?
 - Miten käyttäydyn, kun asiat eivät etene suunnitelmien mukaan? Miten reagoin, kun joku mokaa? Ohitanko vai pysähdynkö, kun joku tarvitsee apua?

Kuvat kuvapalvelu Pixabay
<https://pixabay.com/fi/>

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

11

Vuorovaikutusta voi tukea monilla tavoilla

- Huomion suuntaaminen
- Kysymykset lapselle
- Vastaukset lapsen kysymyksiin
- Keskustelut eri aiheista, keskustelun ohjaaminen aiheessa pysymiseen
- Valokuvat keskustelun tukena - tabletti /puhelin välineenä ehdoton tässä!
- Keskustelualoitteiden mallittaminen:
”Voit kysyä: ”Saanko tulla leikkiin?”

Kuva kuvapalvelu Pixabay
<https://pixabay.com/fi/>

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

12

Tunteiden nimeäminen ja niistä puhuminen on sosiaalisten taitojen harjoittelua

- ”Sua itkettää nyt kaikki, kun sä olet niin väsynyt.”
- ”Minä sanoin sulle, että tänään ei ole karkkipäivä ja nyt sinä olet vihainen minulle.”
- ”Mummoa itkettää, kun hän on niin iloinen, että tavataan pitkästä aikaa.”
- ”Minä tykkään sinusta, mutta en yhtään tykkää, että teet noin!”
- ”Minä tulen tosi iloiseksi, kun saan olla täällä sinun kanssasi.”
- ”Mikolla ei ole hätää. Häntä harmittaa se, ettei hän saanut tänään olla ensimmäinen jonossa.”
- ”Huomasitko, miten iloiseksi Veera tuli, kun lähdit mukaan leikkiin?”

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

13

Sosiaalisten taitojen omaksuminen vaatii aikaa ja harjoitusta

- Ota lapsi mukaan arkeen ja tarjoa hänelle kokemuksia
- Rohkaise, kannusta, auta sanoittamaan
- Tarjoa mahdollisuuksia ystävyysuhteiden muodostumiseen
 - Mieti tarkkaan työparit ja pienryhmät
 - Huolehdi omalta osaltasi siitä, että lapsen seura on haluttavaa: esim. tehtävävalinnat
- Ole käytettävissä:
 - Auta, tulkkaa
 - Selitä
 - Selvitä riidat
- Uskalla jättäytyä taka-alalle, anna lapselle mahdollisuus selviytyä itse
- Vaadi asiallista käyttäytymistä ja huolehdi siitä, että riidat selvitetään

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

14

Vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen harjoittelu ei ole aina helppoa

- Lapsen taidot kehittyvät, kun hän saa kokemuksia onnistumisesta ja epäonnistumisesta
- Myös ristiriitatilanteet ovat oppimisen kannalta tärkeitä
- Ristiriita tai vaikka tappelu on eri asia kuin kiusaaminen
- Anteeksipyytäminen ja antaminen ovat harjoiteltavia ja opittavissa olevia taitoja
- Erilaisten mielipiteiden kunnioittaminen on taito, jonka harjoittelu on syytä aloittaa jo ihan pienenä ja jota on syytä jatkaa koko elämän ajan.

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

15

Liikaa kuormitusta?

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

16

Lähdekirjallisuutta

Dindar, K., Huttunen, K. & Koivula, M. 2020. Sosiaaliset taidot, tunteet ja ryhmässä toimiminen. Teoksessa: Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys 2020. PS-kustannus, Keuruu.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. WSOY, EU.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. WSOY, Juva.

Kärkkäinen, K. 2017. Vahvista lasta. Duodecim.

Paavola-Ruotsalainen, L. & Rantalainen, K. 2020. Varhaiset vuorovaikutustaidot. Teoksessa: Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys 2020. PS-kustannus, Keuruu.

Poikkeus, A-M., Aro, T. & Adenius-Jokivuori, M. 2014. Sosiaaliset taidot. Teoksessa: Joko se puhuu? 2014 (4. uudistettu painos). PS-kustannus, Juva.

THL. Lastenneuvolakäsikirja. <<https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/terveystarkastusten-menetelmat/psykososiaalinen-kehitys/vavu>>

Valteri. Palapelimalli. <https://www.valteri.fi/wp-content/uploads/2017/09/TOI-opetuksen-tukimateriaali-PALAPELIKUVIOLLA.pdf>

VALTERI

Riina Niutanen & Tero Kujala 2023

17

VALTERI

Ohjaava opettaja Tero Kujala
etunimi.sukunimi@valteri.fi
p. 0295 33 2862

18